

O jednom uspješnom pregledu historijskih saopćenja o postanku Dubrovnika

Početkom novembra prošle godine izašla je u Splitu jedna zanimljiva knjiga pod naslovom »O postanku Dubrovnika«. Njen autor, Samuel Puhiera, koji se nalazi u 88. godini života, a živi u Splitu, inače je rodom sa otoka Šipana, službovao kao učitelj i završio službu kao školski nadzornik — poznato je ime u našoj nauci i publicistici, za koje je, kroz više od pet decenija, vezano niz zapaženih radova s područja naše historije.

Radeći i na ovoj knjizi, S. Puhiera je uložio mnogo truda, nošen zamišlju da prikaže važnija historiografska djela u kojima se govori o postanku Dubrovnika, da se osvrne na fakta tih djela u vezi s ovom temom, da ih međusobno komparira a isto tako da ih komparira i sa drugim poznatim izvorima u svjetlu kasnijih dostignuća historijske nauke, te da korigira tvrdnje o vremenu postanka ovog grada, za koji se obično kaže da je nastao u VII stoljeću.

S. Puhiera započinje svoju knjigu uvodom, u kojem prvo razmatra najstarije kazivanje o nastanku grada, zabilježeno u poznatom djelu bizantinskog cara K. Porfirogeneta »De administrando imperio«. Porfirogenet kaže da su Dubrovnik osnovali prebjegli stanovnici iz Epidaurusa. Puhiera je u vezi s tim pravilno postupio što je poduzeo da što studioznije razmotri stanje u rimskoj pokrajini Dalmaciji od druge polovice V do druge polovice VI vijeka, prikazujući provalu Ostrogota od 457. do 461. godine, koji su, harajući ovim krajevima, mnogo pustošili, ne poštedivši, dakako, ni grad Epidaurus, iz kojeg je već tada nekoliko stanovnika prebjeglo na otočić Lau ispod Srđa, gdje je, kako se s pravom pretpostavlja još od ranije postojalo malo naselje. Ostrogoti su se zadržali u Dalmaciji oko šezdeset godina, a iza njih javljaju se i prvi predori Slavena tokom VI vijeka, potom je početkom VII stoljeća slijedila najezda Avara, u čijem su se sastavu nalazili i Slaveni. Razumije se, da su posljedice i ovih provala bile teške: pljačka, rušenje i stradanje stanovništva, te je i grad Epidaurus bio u veliko opustošen. Bjegunci ovog grada sklanjali su se i u ovim prilikama na otočić Lau, što je doprinislo uvećanju ovdšnjeg naselja. Do doba cara Porfirogeneta i prema njegovu saopćenju, Dubrovnik je na ovaj način uvećavan u tri navrata. Dakle, proizlazi, da postanak Dubrovnika treba pratiti još od vremena provala Ostrogota.

U tom uvodnom dijelu knjige »O postanku Dubrovnika«, Samuel Puhiera se, analizirajući navode Porfirogeneta, poziva još na Jordanesa i Prokopija, potom na ljetopis popa Dukljanina, na kroniku Tome arhiđakona, zatim na Joannesa Luciusa, Anselma Bandurii, Junija Resti i Nikolu Ranjina, da bi uporedo konsultirao i stavove novije historiografije (Šišić, Medini, Tomašić, Bury, Rus, Miller, Jireček, Lj. Hauptmann, D. Popović, Mošin, Beritić i dr.). U daljnjem izlaganju, kroz posebne cjeline, Puhiera razmatra saopćenje o postanku Dubrovnika u ljetopisu popa Dukljanina, u analima bezimenog Dubrovčanina, u kronici Tome arhiđakona (»Historia Salonitana«), u stihovima pjesnika Milecija, u historijskim djelima Ivana Ravenjanina (»Historia Ragusii«), Ludovicusa Tubero (»Comentarii de temporibus suis«), Serafina Razzi (»La storia di Ragusa«), Nikole Ranjina (»Anali di Ragusa«), Mavra Orbinia (»Il regno dei Slavi«), Jakova Luccari (»Copioso ristretto degli annali di Ragusa«), Junija Resti (»Cronica Ragusia«), Serafina Cerve (»Prolegomena in sacrum metropolae Ragusina«), Jacopo Coletija (u VI svesku Farlatijeva djela »Illyricum sacrum«), Franja Marija Apendini (»Notizie critiche sulle antichità storia e letteratura de Ragusa«), i Meda Pucića (»Povijest Dubrovnika«).

Puhiera se studiozno osvrće na izlaganje tih pisaca, ukazuje na izvore i pretpostavke njihovih saopćenja, obrazlaže ponekad njihove međusobne kontradiktornosti, utvrđuje njihov stepen informiranosti i kritičnosti, a isto tako veoma uspješno sagledava i historijske osnove iz ruha zasnovanih legendi. Neki od tih pisaca zastupali su da su Dubrovnik osnovali travunjski kralj Pavlimir (Radoslav) Belo i stanovnici Epidaurusa, neki su pak postanak Dubrovnika pripisivali

Rimljanima i Epidauričanima, dok su neki bili mišljenja da su pravi osnivači prebjegli iz Salone i Epidaurusa. Iz svega toga lako se daje zaključiti da ni jedno ozbiljnije saopćenje o postanku Dubrovnika ne izuzima utemeljiteljsku ulogu bjegunaca iz Epidaurusa, koji su, bilo sami bilo sa ostalima, stvarni osnivači Dubrovnika. Porfirogenet je pravilno utvrdio tri značajna povećanja stanovništva u ranom Dubrovniku i to — prema formulaciji S. Puhiere — »prvo uvećanje je bilo u VI vijeku za provala Slavena u Ilirik, drugo uvećanje pada u početku VII vijeka za provala Avara, a treće uvećanje u IX vijeku za najezde Saracena kada su i zadnji ostaci Epidaura bili posvema uništeni«.

U pojedinim legendama o postanku Dubrovnika, osjeća se i tendenciozna inkonstruiranost s obzirom na praktičan efekt, koji je trebao biti proizveden u vremenu kad su te legende nastale. Tako, na primjer, legende po kojima su osnivači Dubrovnika kralj Pavlimir (Radoslav) Belo i Rimljani — dokazuju, kako obrazlaže S. Puhiera, težnju i ponos Dubrovčana »pri kazivanju da je njihov grad osnovao vladar« ili pak »nastojanje dubrovačke crkve da braheći svoj metropolitanski položaj u parnici s barskom crkvom prikaže pred papinskom kurijom Dubrovnik kao rimski grad«. Isto tako je pri davanju podataka za Porfirogenetovo djelo — kako veli Puhiera — »promišljeno uneseno ono o preseljenju Salonjana u Dubrovnik. Tim je prikriveno kazano, ako su se Salonjani preselili u Split i na osnovu toga splitska crkva traži pravo metropolitanskog položaja nad svim crkvama rimske provincije Dalmacije, jednako pravo ima i dubrovačka crkva na svoje područje, jer su se Salonjani preselili i u Dubrovnik«. Bilo je to pitanje od ekonomske važnosti i za interese obrtnika, trgovaca i pomoraca.

Otočić Lau bio je na veoma povoljnom položaju, te je i to — kako navodi Puhiera — omogućilo nesmetani razvoj naselja na njemu. Do njega nisu dolazili barbari, jer su se ovi, »prodirući na kojima uz dalmatinsko primorje« i baveći se pljačkom, kretali rimskom cestom. Ta cesta nije išla južno, već sjeverno od Srđa, u pravcu od Slanoga prema Trebinju i odatle se spuštala prema Epidaurusu, a odatle dalje kroz Konavle prema Risnu itd. Što se tiče sigurnosti s morske strane, postojale su visoke hridine, »pa nije bilo lako gusarima da se uz njih popnu«, a ovaj otočić kako je bio malen, nije bio ni »amac za njih«.

Knjiga S. Puhiere predstavlja uspješan pregled historiografskih saopćenja o nastanku Dubrovnika. U tome je njena osnovna vrijednost. Ona je ukazala da je Dubrovnik postao ranije nego što se to do sada tvrdilo, naime, postanak ovog grada datira još iz V vijeka. Puhiera, iz opravdanih razloga, ne ide ni s pretpostavkom na šire objašnjavanje tog početka. U tom smislu tek predstoji seriozno izučavanje, naročito iz aspekta arheologije. Usput, samo da spomenemo, u Dubrovniku je otkopan prije nekoliko godina ranokršćanski kapitel iz V vijeka. Daljnja istraživanja trebala bi da odgovore na barem neka pitanja najranije povijesti Dubrovnika. Cjelovitija rekonstrukcija tog početka, na osnovu materijalnih dokaza, teško će se ikada izvesti.

Samuel Puhiera, bez nekih osobitih pretenzija, ali sa mnogo truda, dao nam je djelo koje je veoma zanimljivo.

